

Tisztesség és politika

Másnapos okoskodások – idealistáknak

Régi századok párbajait tanulmányozva igen gyorsan eljuttunk arra a következtetésre, hogy a győzelemhez nem elég, ha a szándékunk nemes és ha igazunk van. Nem árt, ha emellett jól lövünk célba, pontosan hord a fegyverünk és jók a párbajsegédeink. És még így sem biztos, hogy életben maradunk. A politikához ugyanis, mint minden harchoz ebben az életben, szerencse is kell. Ám míg a klasszikus párbajt – elméletileg legalábbis – egyenlő esélyekkel vívják, a politikára ez a legkisebb mértékben sem igaz. Itt a dominanciaharc a maga pőreségében érvényesül, amit a civilizáció nyelvezete beburkol ugyan, de csak azért, hogy a hozzáértők előtt még többet megmutasson önmaga lényegéből. Csakhogy a politikában nem feltétlenül az erősebb a szerencsésebb is egyben, ezért olykor a gyöngékeknek is adódhat mozgásterük, és néha az értelem képes legyőzni a nyers erőt. Ha nem így lenne, az emberiség sohasem találta volna fel a politikát, megelégedett volna a vezérhírek metszőfogaival és a vastagabb bunkó által biztosítható legitimitással.

*

Igazuk van azoknak, akik szerint a hírnevet ma már nem kiérdemlik, hanem gyártják. Persze régebbi korok is gyártották a hírnevet Homérosztól Tinódi Lantos Sebestyénig és tovább, ámde a maihoz képest kézműves eszközökkel. Mi következik ebből? Többek között, hogy a hírnevét annak a személynek is meg kell csinálni, aki azt máskülönben is kiérdemelné, mert jó, becsületes, tisztességes s, mondjuk, szerény. Ellenkező esetben az nyer, aki ezekkel a kvalitásokkal nem rendelkezik ugyan, de jó „gyárból” rendelt magának (vagy rendeltek neki) hírnevet. Nemcsak a hazugságra érvényes ugyanis, hogy százszor el kell ismételni (ezt már az antik Rómában is tudták, Goebbels pedig nagyipari módon üzte), de még inkább érvényes ez az igazságra! Az emberek ugyanis előbb elhiszik a hazugságot (különösen, ha az mások lejárására irányul, vagy azt üzeni, amit éppen hallani akarnak), mint az igazságot. A hazugság ugyanis természete

szerint legtöbbször hangzatos, cifra, feltűnő, míg az igazság egyszerű, köznapi és szürke. De szükségszerű velejárója-e a szürkeség az igazságnak? Nem. Legalábbis nem feltétlenül.

Az a tény, hogy igazad van, még nem ad okot az ön-elégültségre. Igazadat hirdetned, sőt ISMÉTELNED kell. És ezt oly módon kell tenni, hogy felhívj rá a figyelmet. Tudd igazságodat SZÍNESSÉ tenni, ha előnt mindent a szürkeség, és tudd a maga EGYSZERŰSÉGÉBEN felmutatni, ha a téveszmék cifra kavalkádjától összezavarodnak az emberek. Néha ugyanis az egyszerűség kihívóbb minden cafrangnál.

Az ismétlés azonban ne legyen unalmas. Lélektani megfigyelés, hogy általában a negyedik változatlan ismétlés után lankad a figyelem. Üzeneted VÁLTOZATOKBAN juttasd el azokhoz, akiknek szántad.

*

Baltazár Gracián a XVII. században még joggal írhatta, hogy a hőstetteket **adni** és nem **eladni** kell. Mára azonban ez már elavult, legalábbis a közéletben, és nemcsak azért, mert hovatovább megszűntek a hősök és a hőstettek. A politikus feladata egyébként sem az, hogy **hőstetteket**, hanem inkább az, hogy **jó tetteket** vigyen végbe. A hősök iránti igényt pedig a tömegmédia rábeszélőgépezete ma már úgy is a sztárok kultuszával elégíti ki. Ma, amikor hitványakból is sztárokat, hősöket teremt tömegével a politikai marketing és a hatalmasokat kiszolgáló elektronikus és klasszikus sajtó, a közéleti erkölcs prostituálódása ellen csak úgy lehet védekezni, hogy a jót, az igazat, a tisztességest, sőt még az olykori hősiest is „el kell adni”: vagyis propagálni kell, beszélni kell róla sok helyen és sokszor, okosan és kellő tapintattal. Gracián korában az árutermelés és a pénzpiac még nem volt a társadalom egyetlen és kizárólagos rendezőelve, ma már viszont az. Bomlott korunk páncélököllel rohangáló Rambói ellen hiába is pattannánk a Búsképű Lo-

vag vékonydongájú gebéjére. Az, hogy „eladjunk”, propagáljunk egy jó cselekedetet, kétségtelenül összeférhetetlen a lovagiasság gótikus etikettjével. A lovas cselekedjen és hallgasson. Majd beszélnek tettei. (Vagy kitarított énekmondói és serviens krónikásai.) Mára azonban kiderült, hogy a jók és igazak tetteinek hangját elnyomja a hamisan harsogó playback-politikusok csinnadrattája.

Gracián még úgy látta, „törekedjünk inkább arra, hogy hősök legyünk, mint hogy annak tartsanak”. Ez ma legföljebb a magánéletben igaz, de a közéleti szerepet tartósan betölteni akarók számára nem tanácsolható. Legfeljebb az mondható el, hogy tegyél jót és jól, és érd el, hogy minél többet beszéljenek róla. A magánéletben ez mindössze hiúsági kérdés, a közéletben viszont – noha a politikusok többsége rettenetesen hiú – mégsem erről van szó. A modern tömegpolitikában ahhoz, hogy biztossítsd mozgásteredet éppen az általad jónak értékelt további célok elérése vagy megtartása érdekében, arra is szükség van, hogy céljaidat, magatartásodat, eddigi tevékenységedet, eredményességedet, ha úgy tetszik, a jó ügyében végzett munkádat, vagy – rendkívüli esetekben – akár hősiességedet is, a választók megismerhessék, számon tarthassák, s az áltettek és álhősök korában ne veszítsék el abbéli érzékenységüket, hogy meg tudják különböztetni az igazi értéket és a talmít.

Ha az igazság pusztán az igaz ember néma, magánvaló tettei alapján győzedelmeskedhetett volna, akkor a tanítványoknak aligha kellett volna megírniuk az evangéliumokat, elégségesek lennének a csodatételek. Pedig Jézus a keresztény egyházak tanítása szerint istenfiú volt, szemben velünk, gyarló és halandó emberekkel.

A kisebbik rossz csapdája

Sokszor csak egy hajszál választja el a megalkuvást a kompromisszumtól, a kettő azonban mégsem ugyanaz. Soha ne mondj le igazi céljaidról, ne tégy engedményeket csupán azért, hogy nagy vagy csak nagynak látszó áldozatokat, veszteségeket kisebbekre cserélj vagy alkudj le. Az ilyen engedmény, bár kicsinek tűnik, később újabbakra és még újabbakra fog kényszeríteni, a kompromisszumoknak vége-hossza nem lesz. És ami a legrosszabb – szemben a politikában egyébként normális alkukkal –, az így létrejött kompromisszumokat azzal az erőlköcsi vereségtudattal kell elviselned, hogy szétrombol-

jad magatartásod eredeti tartópilléreit, politikai elveidet. Baltazar Gracián mondja: „A kártyajáték legfőbb fortélyja a jó eldobás: a legkisebb mostani tromf többet ér a legnagyobb azelőttinél.” De ez csak akkor igaz, ha nem dobáltuk el tromfjainkat az első támadás láttán, vagyis ha nem sérülnek politikai céljaink alapelvei.

„... **Még a pusztta túlélés érdekében is jobb harcolni és legyőzetni, mint harc nélkül mindent feladni**” – tanítja George Orwell. De nemcsak az úgynevezett nagypolitika, hanem a sokszor jelentéktelennek látszó, „mezei” közéleti küzdelmek egyik tapasztalati igazsága is ez.

A hűtlenség kérdéséről

Más megítélés alá esik, ha politikai szövetségeseid árul el, mint amikor közeli munkatársad. A szükség, a körülmények játéka gyakran rákényszerít bennünket, hogy olyanokkal szövetkezzünk, akikben korábban már csalatkoztunk, de nélkülük nem tudnánk hatékonyan szembe szállni olyanokkal, akik céljainkkal teljesen ellentétes politikát folytatnak.

Ha munkatársad, politikai hitsorsosod árul el, akkor viszont nincs, nem lehet bocsánat. Azt az elvet kell alkalmazni az ilyen csirkefogókkal szemben, amit egy csantavéri öreg lókereskedő találóan így fogalmazott meg: **„Engem ló csak egyszer rúg meg.” Miért? „Mert többé nem ló, hanem eladom szaláminak.”** Komolyra fordítva a szót: aki egyszer elárult, azt többé ne fogadd vissza, bárhogy rimánkodjon vagy hízelegjen, ugyanis az első nehéz pillantban ismét elpártol tőled. Neked lesz a legjobb, ha az ilyen állhatatlan fráter politikai szerencsés-jét máshol keresi, nem a közeledben.

Szabad-e elárulni érzelmeinket?

A politikában, akár csak azokban a kártyajátékokban, amelyek intellektuális erőfeszítést is igényelnek, a jószerencse mellett a legfontosabb a türelem. Pedig várni rendkívül nehéz, különösen akkor, ha meg vagyunk győződve céljaink helyességéről, közérdekű hasznáról és fontosságáról. Pedig aki idő előtt nyilvánít véleményt, vagy csak azért is rálicitál a többiekre, hogy öt percig öt csodálják, róla beszéljenek, az rendszerint bebukik. A türelem a legjobb biztosítéka annak, hogy balszerencsés

pillanatokban elkerüljük a fölösleges véráldozatokat. Természetesen a türelem önmagában még nem hozza meg a sikert sem a kártyában, sem a politikában, de segít távortartani a még nagyobb kudarcot, és ez később alapja lehet munkánk sikeres folytatásának.

Ellenfelünk vagy pláne ellenségünk előtt óvakodjunk feltárni igazi szándékainkat, és ne áruljuk el érzelmeinket. Diktatúrák idején a hatalom képviselőivel szemben őszintének lenni kifejezetten életveszélyes. Nemcsak magunkra, de másokra nézve is. Hiszen sohasem tudhatod, a töled szerzett információt milyen alantas célokra fogják felhasználni. De úgynevezett demokratikus rendszerek idején sem kell őszinteségi rohamot kapni ellenfeleink simlékony modorát látva. Inkább az ellenkezőjére törekedjünk, hiszen nincs boldogítóbb látvány az ideges, lehangelgolt, dühös vagy irigy ellenfélnél. S az ilyen ellenfél mérgeiben és irigységében rendszerint újabb hibákat is elkövet. Úgy mondjunk igazat, mint a jó diplomata, aki sohasem hazudik, igazi szándékát mondatai mégis eltakarják.

Mindazonáltal merjünk indulatosak lenni, és ne szégyelljük felháborodásunkat, ha az igazság védelméről van szó, és már minden egyéb eszközünk elfogyott. Az okos ember temperamentumát is okosan tudja felhasználni, és száguldjon vele bármilyen gyorsan is az indulat szekere, a kormánykerekét nem engedi kivenni a józan értelem kezéből.

*

Ha ellenfeleiddel tárgyalasz, fürkészd ki szándékaikat, ám ha az sikerül, ne leplezd le őket azon nyomban, hiszen akkor változtatni fognak stratégiájukon, te meg kezdhetsz mindent előlről. Hallgasd el, vagy hagyd jótékony homályban, hogy mit tervezel, egészen a döntés pillanataig. **AKKOR VISZONT LÉGY HATÁROZOTT, VÁRATLAN ÉS KÍMÉLETLEN, MINT EGY SIVATAGI RAJTAÜTÉS.**

Amilyen jó a pókerarc és a félrevezetés taktikája az ellenfelekkel folytatott tárgyalásokon, annyira téves, ha híveinkkel, választóinkkal, az ún. néppel kommunikálunk. A közvéleményt nem szabad becsapni. Inkább hallgasunk, ha taktikai okok miatt az igazat egy adott pillanatban nem lehet kimondani, de ne hazudjunk és ne sumákoljunk még pillanatnyi előnyökért sem.

Soha ne beszélj meggyőződésed ellen, mert ez vagy már a helyszínen kiderül, vagy egy olyan pillanatban lobbantják majd szemedre, amikor nem is várod. Ugyanak-

kor, ha nem belső meggyőződésből beszélsz, akkor mondanivalód nem lehet sem **élethű**, sem **határozott**, sem **személyes**, sem **emlékezetes**. Márpedig ha üzenetünk továbbadása során e négy elem hiányzik, akkor kár a gőzért!

Meggyőzés vagy rábeszélés?

Az embereket ne beszéld rá soha semmire. A rábeszélés a demagógok módszere. Ehelyett győzd meg őket. Győzd meg nemcsak egy adott cél igaz és szükséges voltáról, hanem arról is, hogy annak elérése érdekében cselekedni érdemes, sőt, cselekedni kell. Sokan azt gondolják, hogy ilyenkor elég részletezni a várható előnyöket, s máris magunk mellé állítottuk az embereket. Ennél jobb módszer viszont, ha elérjük, hogy az emberek a maguk eszével jussanak el a helyes következtetéseikig. Ehhez szükséges a párbeszéd, és a hallgatóság képzetének felvillanyozása. Vezesd rá a hallgatóságot, hogy ő maga jöjjön rá és mondja ki, hogy miért jó a javasolt megoldás, miért kell azt támogatni, segíteni. Az sem baj, ha a javaslatokkal szembeni ellenvélemények is megfogalmazódnak, sőt, ha lehetséges, te magad fogalmazd meg őket. Így lehetőség nyílik cáfolatukra, akár a hallgatóság segítségével is.

*

Szabad-e kendőzetlenül bírálni a hallgatóságot vagy potenciális híveinket korábbi vagy jelenlegi hibáikért, megalkuvásaikért, téveszméikért? Szabad, sőt néha elkerülhetetlen, azonban szinte lehetetlen véghezvinni a politikai harakiri kockázata nélkül. Petőfi esete a kiskunokkal önmagáért beszél. Hiába volt igaza a radikális forradalmárnak szinte minden mondatában, potenciális szavazóbázisa kis híján agyonverte. Ügyünk sikerre viteléhez sajnos nem elég, hogy kellő ítélőképességünk legyen az igazság felismeréséhez és kellő bátorságunk a kimondásához – Brecht erre kiválóan rámutatott –, de szükséges a körülmények megfelelő összhangja (ami legöbbször nem csak rajtunk múlik) és nem utolsósorban a kellő tapintat (ami viszont mindenekelőtt tőlünk függ). A tapintatlanul kimondott igazság ugyanis kifejezetten ellenszenvet válthat ki. Márpedig **a jó politikus mindenkor jó nevelő, jó pedagógus is**. Hiszen – s ezt Petőfi a kiskunsági kudarc után maga is belátta –, a „nép” valóban olyan, mint a gyermek. Jóra és rosszra könnyen rávehető, mert

hiszékeny. Ám hogy felismerhesse, mi számára a jó, ahhoz nem elég a póre igazság – a tapintat kelméjébe kell azt burkolnunk – máskülönben megrettennek duzzadó férfiasságától.

Egyébként is, sohase törekedjünk a közvélemény (a hallgatóság, az olvasók, a tévénézők) öncélú megszegyenítésére. A szégyen csak akkor hatékony, ha nem kap nyilvánosságot, vagyis többé-kevésbé megmaradhat az intimitás szférájában, hiszen, mint a magyar közmondás tartja: „Senki sem gazember, csak mindenkinek a szomszédja.” A kollektív szégyenérzet csak akkor eredményez katarzist, és annak segítségével akkor vált ki cselekvési energiákat, ha átélésének intimitása biztosítva van. Ellenkező esetben csupán stigma, ami lehangoló-dást, vagy éppen a jóval és az igazzal szembeni ellenérzést fog kiváltani. Hiszen önmaga előtt többnyire mindenki hajlamos beismerni azon tévedéseit, hibáit és bűneit, amelyeket a nyilvánosság előtt hevesen letagadna. Senki sem szereti ugyanis szégyenének szemtanúit, hát még azt, aki a szemére lobbantja múltbéli vagy jelen tetteit.

AZ IJEDELEMKELTÉS MÓDSZERE

A népet, a közvéleményt, egy kisebb közösséget (egy falu, egy város, egy tömbház stb. lakóit) öncélúan megijeszteni nem szabad. Sőt, még akkor is óvatosan kell bánni ezzel a módszerrel, ha a veszély valóságos. Az ijedelem, a félelem várható adagjait ilyenkor is szinte milligramnyi pontossággal ki kell számítani. Valótlan dolgokkal ijesztgetni két ok miatt sem szabad. Először is, ha elhiszik, úgy könnyen pánik és zűrzavar keletkezhet, másodsor pedig, ha kiderül a hazugság, kompromittálódik, aki kiagyalta. Ez utóbbi történt pl. a magyarországi tévé- és rádiópropagandával Jugoszlávia 1999-es bombázása idején, amikor folyamatosan a félkatonai alakulatok garázdálkodásaival igyekeztek rémületben tartani a vajdasági magyarokat, alaptalanul. Végül a hírközlési eszközök hitele szenvedett csorbát, s az emberek abban is kezdtek kételkedni, ami igaz volt.

De kis dolgokkal sem érdemes ijesztgetni az embereket, mert azokat előbb-utóbb megszokják, mint a helyi járatú autóbuszok késését: legyintenek, bosszankodnak vagy mélán mosolyognak rajtuk.

A politikában ijedelmet kelteni csak rendkívülien nagy dolgok miatt szabad, de akkor nagyon! Úgy,

hogyan kellően megijedjenek az emberek, mert csak így tudnak felkészülni a tényleges veszélyre. A mértéket azonban tudni kell: a félelem acéljával mindig csak akkor ütünk a közvélemény kovakövére, hogy ez utóbbit szét ne zúzzuk darabjaira, de szikrát azért csiholjunk. A mértéken aluli ijedelem ellustítja, a mértéken felüli összezavarja az embereket, viszont az önvédelmet szolgáló cselekvési ösztön szikráját egyik sem pattintja ki. Ám a hatékony cselekvéshez még valami szükséges az ijedelmén kívül: meg kell mutatnunk, hogy szerintünk hol a kiút a veszedelemből, ehhez programra van szükség, még hozzá olyanra, amelyről nemcsak mi, hanem az adott közösség tagjai is elhiszik, hogy megvalósítható – még ha erőfeszítések és lemondások árán is.

RÉGI ÉS ÚJ KINCSTÁRI HANGOK

Egyetlen hírlapi glosszát leszámítva tulajdonképpen észrevétlenül hullott hamvába két tartományi vezetőnek – egy magyarnak és egy szerbnek – egymást erősítő azon magvas kijelentése, ami a magyar országgyűlés elnökének topolyai látogatása során született meg, miszerint a Vajdaságban már tulajdonképpen nincsenek is kisebbségek, olyannyira teljes a nemzeti egyenlőség és a demokrácia. Efféle, a politikai transzcendencia felhőkukkvárait ostromló érzelmi elragadtatásokra talán még Erdélyi Károly bértollnokai sem merték rászánni magukat a vajdaságiságra átstilizált titói testvériség-egység ideológiája nevében a mögöttünk hagyott század hetvenes-nyolcvanas éveiben, pedig értettek a népbolondítás fortélyaihoz!

Hogy a magvas kijelentéseket nem nagyon visszhangozta a média, az teljességgel érthető, hiszen e képzelt egyenlőség nemcsak a mindennapi valóságból hiányzik, de nincsenek meg sem alkotmányjogi, sem törvényben rögzített, sem pedig állam- és közigazgatási alapjai. Erre vontkozóan bárki kapásból fel tud sorolni egy tucat példát, talán maguk az említett politikusok is, ha alaposabban a tükörbe néznek.

Nekem azonban – valóságtartalmi hiányosságain túl – egyéb bajom is van a fenti kijelentéssel, ez pedig nem más, mint az abból kiolvasható értékrend, amelyből diszkrét ló-lábként kilóg a nemzeti kisebbségek kezelésének integratív eszméje: legyünk mindnyájan egyformák a – többnyire csak virtuálisan létező – vajdasági regionális identi-

tástudat jegyében. Ez az eszme, ahogyan azt az ideológiák piacán eddig felkínálták, valójában nem a különbözőségek tiszteletén alapuló egyenlőséget kínálja, hanem a politikai, és végső soron a kulturális igazodást és besimulást, hosszú távon pedig a széleskörű asszimilációt – ezúttal már nem a testvériség-egység, hanem a korszerűbbnek tűnő multikulturalizmus nevében. Valójában mindez nem egyéb, mint az etnocentrikus nacionalizmus szégyenlősebb, regionális változata. Kisebbségi szempontból lényegében az 1974-es tartományi autonómiával is ez volt a baj. Egy virtuális, látszólag nemzetek feletti regionális identitás nevében egyszerre igyekeztek visszazorítani minden nemzeti törekvést – a szerbet is –, a valóságban azonban nem a szerbség integrálódott a vajdaságiassághoz mint olyanhoz, hanem a kisebbségek saját nemzeti kultúrájuktól való elszigetelése történt meg többkevesebb sikerrel (ebben a mi esetünkben hol hallgatólagos, hol tevékeny partnernek bizonyult a Kádár-rezsim).

De mi a szerepe az integratív modellnek kisebbségi szempontból? Milyen szükségletet elégít ki a vajdasági magyar értelmiségi és politikai elit egy részének lelkületében ez a politikai ideológia? Vajon nem tipikus esete ez annak a jelenségnek, amit a szociálpszichológia az agresszió kivetítésének nevez, és úgy ír le, mint olyan folyamatot, amikor is az „áldozat” azonosul a „támadóval”? Közismert társadalomlélektani tény, hogy a tehetetlen ember segítségére siető „másik” egy idő után gyakran átveszi a felelősség terhével együtt az illetékeséget, a gyámságot, az irányítást a segítségre szoruló „áldozat”, vagyis a gyengébb fél felett. Mindez nem hasonlít – nagyon is kísértetiesen – a mai vajdasági magyar politikai elit és a szerb hatalmi elit demokratikus gondolkodású szárnyának pszichológiailag is alá- illetve felérendelt viszonyára? És még egy kérdés: nem láttuk mi ezt már vérbő, kiteljesedett formájában valahol? Mondjuk, 1974-től 1988-ig, az egypártrendszer keretei között a Vajdaságban?

Különben hogy a kisebbségi kérdés „kezelését” mennyire áthatják a szociálpszichológia által az egyéni interakciók vizsgálata során jól leírt módszerek, azt mi sem jellemzi jobban, mint a nemzeti kisebbségek félelmeire és szorongásaira rájátszó állami és pártpolitikai stratégiák. Sajnos ebben nemcsak a szélsőnationalisták, hanem a liberálisok és a legkülönbélebb regionális „antinacionalista” pártocskák is jeleskednek. A különbség az, hogy

amíg a szélsőnationalisták célja a megfélemlítéssel a kisebbségek passzivitásba taszítása, addig a másik két csoport úgy adagolja a megfélemlítés szelidebb dózisait, hogy eközben önmagát nem „agresszorként”, hanem „segítőként” tünteti fel, s amikor a szorongás már viszonylag erőteljes, virtuális megmentőként jelenik meg a színen. Az egyik már néhányszor eljátszott koreográfia például ez: „Ne nagyon ugráljatok a jogaitok védelmében, ne akarjatok etnikai autonómiát, látjátok, ez hová vezetett a Balkánon?” A lehetséges válaszok pedig: „Gettósodáshoz, elszigeteltséghez, gazdasági nyomorhoz, nemzetiségi konfliktusokhoz, pusztuláshoz, vérfürdőhöz.” A kiutat pedig így fogalmazzák meg: „Ne támogassátok a kisebbségi pártokat, úgysem tudnak elérni semmit, csatlakozzatok hozzánk, és majd együtt megcsináljuk! Megcsináljuk a boldog társadalmat, a gazdag Vajdaságot, ahol már nem lesz fontos az identitás, hanem harmóniában fog élni mind a hat, huszonnyolc vagy harminckét nemzetiség!” Végső soron mindezt így lehetne summázni: „Vajdasági nemzeti kisebbségek, ne vállaljátok önmagatokat, s ha csendben lemondtok identitásotokról, mi cserében majd megvédünk benneteket az etnocentrikus szerb nacionalizmustól, ámen!”

A kérdés csak az, hogy ha egy kisebbség – jelesül a vajdasági magyar – elindul ezen az úton, vajon mit lehet még belőle megmenteni? (Természetesen most ne a magukat demokratikusnak valló szerb pártok által besöpörhető szavazatokra gondoljunk.) A másik kérdés pedig, hogy van-e bármiféle esélye igazi önállósággal, pl. törvényhozási jogkörrel rendelkező tartományi státust teremtteni Vajdaságnak?

A többségi nemzeti társadalomba és intézményrendszerbe integráló modell, amely a kisebbségi elnyomás, üldözés és gyors lejárátú eltüntetés alternatívájaként a lassú és kegyes kipusztulást és asszimilációt kínálja, a vajdasági magyarok körében a miloševići nyílt jogsértések éveiben éppúgy felértékelődött, mint a véreskezű diktátorból jóságos, bölcs uralkodóvá stilizált Tito elnök nimbusza. Az integratív kisebbségi modell mítosza ráadásul szervesen összekapcsolódik a Vajdaság autonómiájának kérdésével. Nem véletlen tehát, hogy néhány nappal ezelőtt a Magyar Szóban ismét hallatta a hangját az integratív kisebbségi modell egyetlen autentikus képviselője, Major Nándor, aki hatalma teljében ennek a modellnek nem csupán erényeivel, de bűneivel is testközelből meg-

ismerkedhetett, noha ez utóbbiakról tudtommal még egyetlenegyszer sem szólalt meg a nyilvánosság előtt, amit valamennyien csak sajnálhatunk – és ezt most minden irónia nélkül mondom –, pedig a számvetésnek, azt hiszem, eljött az ideje. Nem azért, hogy bárki bárkivel is leszámoljon, hanem hogy pontosabban megértsük jelenlegi helyzetünket, márpedig ehhez nélkülözhetetlen a vajdasági magyar kisebbségi politizálástörténetének és egész motívumrendszerének pontos ismerete.

Major Esélyek a vajdasági autonómiára címmel a Második Vajdasági Konvenció hat, a törpénél is törpébb autonomista pártjának alkotmánykezdeményezése kapcsán járja körül ismét a tartományi autonómia esélyének a kérdését. (Közben kiröppent egy mérgezett nyilat azon egykori politikai ellenfeleire, akik a joghurtforradalom utáni hónapokban átmenetileg ügyesebbnek bizonyultak és sikeresebben lobbiztak a berendezkedési nehézségekkel küzdő miloševićisták háza táján, mint Major és bizalmasai, noha utóbbiak is erősen igyekeztek – de ez most mellékes kérdés.) Ami számomra feltűnő, az Major realizmusa. Illúziótlanul tekint szét a politikai terepen, és igen gyorsan eljut addig a megállapításig, hogy a Vajdaság tényleges autonómiájának visszaszerzésére nincsen lehetőség, hiszen a tartományban többségben élő szerbesség még azon része is, amely egyébként a regionalizmus híve, a választások során rendre a nagy szerb nemzeti pártokra szavaz, ergo, a vajdasági szerbesség nemzeti identitása jóval erősebb esetleges regionális nosztalgiáinál. A nagyobbacska autonomista pártok, pártmaradványok és vezérek (Čanak, Isakov, Veselinov) már régen lemondtak a tartomány egykori státusának visszaállításáról, a fent említett «hatok» jelentősége pedig legfeljebb csak elméleti. Csak arra jó – ezt Major ki is böki – hogy egyszer majd valaki valahol regisztrálja, lám csak, az ördög mégsem volt olyan fekete, hiszen voltak itt olyan szerbek is, akik komolyan gondolták az autonómiát és a multikulturalizmust! Minderre persze most mondhatnám, hogyha minket kérdez, ezt megmondtuk volna neki tizenhat évvel ezelőtt is, mint ahogyan valójában meg is mondtuk, magam is, mások is, a Vajdaság autonómiájának kérdésében mindenekelőtt szerb ügyet látva. Major ezt a véleményt ma is elutasítja, mondván, «a közös polgári, multikulturális autonómia (...) akkor is közös ügyünk, ha többségi támogatás csak a szerb választópolgárok részéről érkezik.» Csakhogy az általa állítottakból önmagában

még nem következik a «közös ügy». A közös ügy felvállalásához az egyéni jogok érvényesítése mentén diszkrétan biztosított multikulturalizmusnál több kell! Hiszen az ilyen módon létrejövő «multikulti» társadalom aligha lenne több posztmodern testvériség-egységénél, vagyis az integratív kisebbségi modell egy újabb variánsánál. Márpedig éppen e modell késő titoista gyakorlati megvalósítása idején – akkoriban a Vajdaságban Major Nándor volt a politikai-ideológiai «atyavajda» – kezdődött el a vajdasági magyar társadalom végzetes romlása.

A polgári jogegyenlőség és a multikulturalizmus – noha jelentőségüket sem kívánom lebecsülni – minden szép és nemes törekvésével együtt porhintés csupán, ha a kisebbségi közösségek tartós fennmaradásának biztosítása céljából a kisebbségi autonómia intézményrendszere nélkül kínálják.

NEMZETI INTEGRÁCIÓ HELYETT AGYELSZÍVÁS

Tulajdonképpen semmi meglepő nincs Demszky Gábor budapesti főpolgármester határon túli magyar fiatalokhoz intézett felszólításában, melynek lényege, hogy menjenek a fővárosba, lesz ott munka és lakás elég. De vajon emlékszünk-e még, mi volt 2004-ben a kettős állampolgárságot ellenző kormánypártiak és néhány határon túli kegyencük – pl. ifj. Korhecz Tamás vajdasági kisebbségügyi stb., stb. titkár – legfőbb ellenérve? Nos, nem más, mint hogyha minden magyarnak, aki azt kéri, megadnák az anyaországi állampolgárságot, mindaz a határon túli magyarok szállásterületeinek kiürüléséhez, a kisebbségi közösségek csendes, kegyes halálához vezetne. Hiába cáfolt az ellentábor, mondván, hogy éppen a jelenlegi gyakorlat teszi a legtöbb esetben szinte teljesen lehetetlenné a visszatérést, hiszen aki Magyarországon állampolgársághoz akar jutni, annak mindenekelőtt az egzisztenciáját kell biztosítani az anyaországban, aminek viszont – leszámítva a tehetősebbek vagy szerencsésebbek vékonyka rétegét – a tényleges anyagi feltétele, hogy szülőföldjén a fenekére verjen földnek, háznak, vagyonnak. Jelenleg is folyik, és az elmúlt másfél évtizedben is folyt az agyelszívás a határon túli magyar területekről, nem véletlen, hogy mindenekelőtt az értelmiségiek és a szakmunkások keresték boldogulásukat odaát, és az is beszédes adat, hogy nem a magyarságuk folytán leghátrányosabb helyzetben levő szóránytelepülésekről

toborzódik a gazdasági emigránsok java, hanem éppen a tömbből – nálunk Szabadkáról és környékéről valamint a Tisza mentéről – tovább gyengítve ezáltal az itthonmaradók közösségként való hosszú távú fennmaradásának esélyeit. Ezt a folyamatot lassítani egyedül úgy lehetne, ha a Magyarországon munkát kereső fiatalok számára biztosítanák a kétlakiságot, s ennek az egyik, noha – elismerem – nem kizárólagos biztosítója a magyar állampolgárság akadályokhoz, anyagi feltételekhez és tartós letelepedéshez nem kötött biztosítása, válogatás nélkül. Ezt a lehetőséget a nemzeti integráció gondolatától betegesen irtózó Gyurcsány-kormány és politikai holdudvara példátlan demagógiát folytatva nemcsak elmulasztotta, de irracionális félelmeket keltve a magyarországi választókban, valójában meg is akadályozta. A történelmi felelősséget ezért viselniük kell, noha pillanatnyilag ez aligha izgatja őket különösebben.

Az viszont ma már láthatóan igen, ha korábban ezzel nem is vetettek számot, hogy előbb-utóbb meg kell oldani az ország elöregedéséből fakadó munkaerőgondokat, hiszen Magyarország népe legkevesébe „kalitkás-se-regélyfiók”-ra, ahogyan Ady írta volt – sokkal inkább a nemzeti korfa száraz ágán károgó, félszemére vak, vénecskén remegő varjúra kezd hasonlítani. Ki fogja vajon eltartani ezt a rohamosan elöregedő társadalmat? Ukrajna, Belorusz, Kazahsztán felkerekedő népe, nemzete? Még ez sem kizárt. Na de addig is itt vannak – míg tovább nem állnak Nyugat-Európa felé – a nem is olyan rosszul képzett kisebbségi magyarok, ráadásul nyelvi gondok sincsenek velük.

Aztán meg Nagybudapesten annyi az eladatlan, épülőfélben levő lakás, és a lélekszám is fogyatkozik! Nosza, invitáljunk ide párezer mindenre elszánt székely göbét, furmányos bácskai szekerest – mindez kampányfogásnak sem utolsó, most, a „csipkés Combinók” Margit hidat újraidéző nagykörúti kupléinak évadán. Valami ilyesmit gondolhatott a főpolgármester úr délutáni lovaglásából hazafelé ügetvén, míg ünnepi beszédére készült a Szent István-napi, vihar előtti csendben.

És az MSZP–SZDSZ-es zsákba 2004. december 5-e táján oly jól eldugott szög azonnal kibújt a zsákból. De hogy is izgatja őket a kisebbségi települések elnéptelenedése! Ez annak idején is csak kampányfogás volt. És hát akarnak is ők minket, hogyne akarnának – de nem testvérnek, nem egyenrangú polgártársnak. És még így

is csak előválogatás után, a legjavát – jól képzett bérabszolganak –, kávé kalácsba a mazsolát...

ENNÉL AZÉRT TÖBB KELL!

Protokolláris látogatásoktól általában nem várhatunk korszakos diplomáciai kezdeményezéseket, s hazudnánk, ha azt állítanánk, hogy a vajdasági magyarság körében különösebb izgalom előzte meg Sólyom László köztársasági elnök zentai útját és találkozóját szerb kollégájával, Boris Tadićyal. Az ilyenkor szokásos tiszteletkörön és kölcsönös udvariaskodáson kívül semmi számottevő nem történt, azon kívül, hogy ismételten megtudtuk, Szerbia továbbra is stratégiai partnere anyaországunknak, a szerb elnök pedig személyes garanciát vállal, hogy ezután nem fogják bántani a magyarokat – talán ezt megerősítő, vasárnap este már a vízilabda Európa-bajnokság döntőjén láthattuk viszont a helyhez illően lezseren öltözött testőrei diszkrét gyűrűjében.

Mi, délvidéki magyarok Sólyom elnök úrtól kellő biztatásban részesültünk, hogy reálsan, de öntudatosan és bátran határozzuk meg jövőképünket, és azt is hallottuk, hogy több olyan megoldást is javasolt szerb partnerének, amely Európában és a térségben már több helyen bevett gyakorlat. A híradások ezek közül lényegében csupán azt említik, ami biztosítaná a kisebbségek arányos részvételét a közigazgatásban, a bíróságokon és a rendőrségi apparátusban.

Jó, hogy ez az udvarias ajánlat megtörtént, azonban a vajdasági magyarok nyílt és megoldatlan kérdésének rendezéséhez mindez kevés.

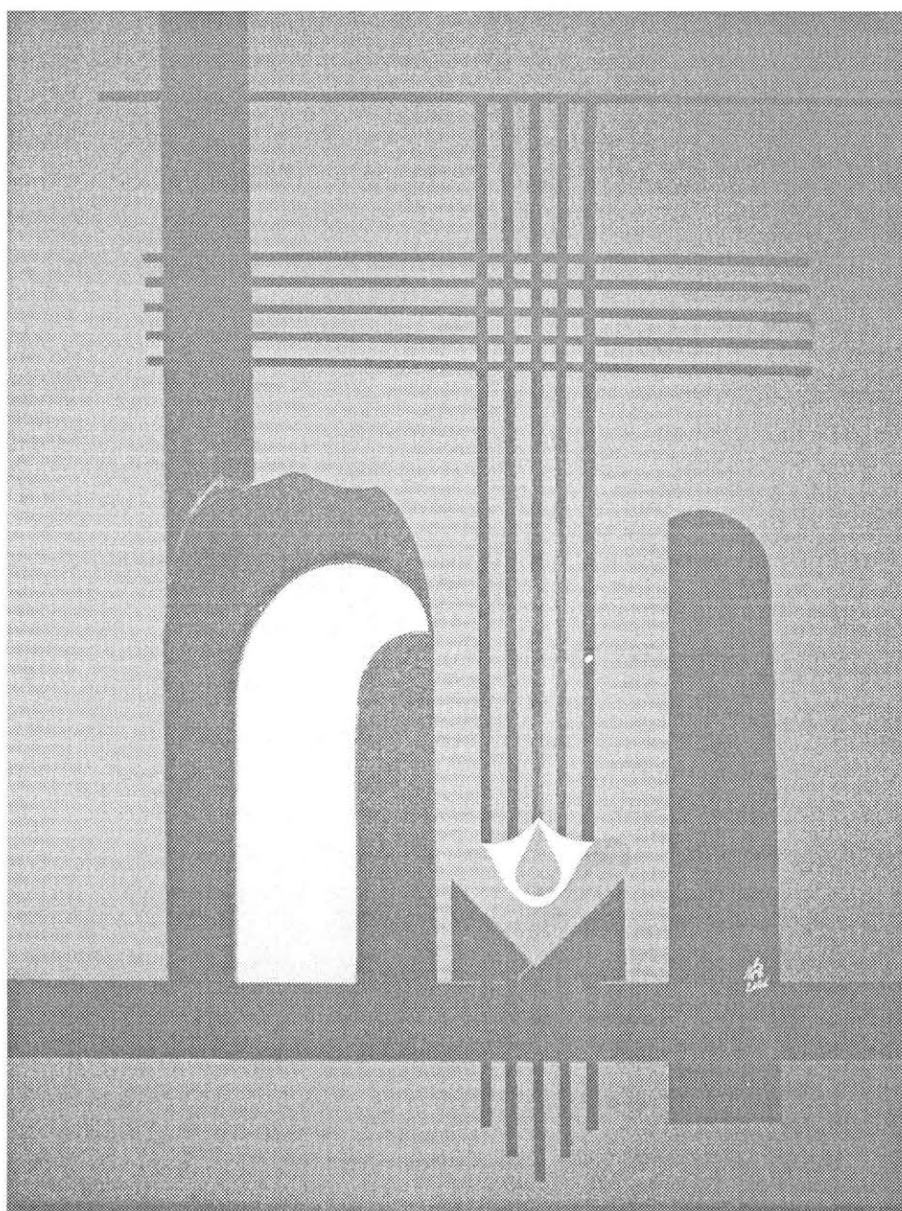
Különösen akkor kevés, ha komolyan vesszük a köztársasági elnök biztatását, hogy bátran határozzuk meg jövőképünket. Nem tudom, hogy ez elég bátor tett-e, de jelenleg a vajdasági magyar politikai színtér minden releváns tényezője egyetért abban, hogy a magyarokat megilleti a nemzeti autonómia. A magyar kisebbségi közösség határmódosítást nem követelő önrendelkezési joga. A megvalósítás mikéntjében vannak ugyan viták, de az alapelvel mindmáig minden legitim politikai párt és minden jelentős magyar civil szervezet egyetért. Ennek ellenére a magyar köztársasági elnök Zentán mindezt figyelmen kívül hagyta, sem szerb tárgyalópartnerének, sem a nyilvánosságnak nem említette, mintha a vajdasági magyarság több mint másfél évtizedes politikai erőfeszítéseiről nem

is értesült volna. És ez baj. Mint ahogyan az sem szerencsés, hogy a részarányos állami, közigazgatási és bírósági részvétel fontosságának hangoztatása mellett „elfelejtette” fölemlíteni a magyarok számarányuknak megfelelő jelenlétének biztosítását Szerbia parlamentjében. Holott ezt a maguk számára már a horvátok is követelik, akárcsak a vajdasági magyar pártok többsége, s legújabb deklarációja szerint az az egy sem ellenzi – a VMSZ – , amely eddig e kérdésben hallgatott.

Szóval ennél azért többet vártam Sólyom László zen-tai útjától, s azt gondolom – noha természetesen nem vé-

geztem közvéleménykutatást –, többet vártak a délvidéki magyarok is, pedig minden veszteségünk ellenére, ezt bizony állíthatom, a realitásérzékünkől még nem sikerült bennünket megfosztani. Szemben a köztársasági elnöknek hivatalból „súgó” magyar diplomáciával, amely láthatóan továbbra is azt hiszi, hogy akkor lesz a térségben a stabilitás tényezője, ha kisebbségi ügyekben lemond a kezdeményezés kínálta helyzeti előnyökről.

Bárcsak nekik javasolt volna a köztársasági elnök úr „reális, de öntudatos és bátor” jövőképet!

Siratóéneke IV.